

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้รายงานได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ลักษณะของโรคไข้เลือดออก
2. สาเหตุของโรคไข้เลือดออก
3. อาการของโรคไข้เลือดออก
4. กลุ่มเสี่ยงของโรคไข้เลือดออก
5. การติดต่อของโรคไข้เลือดออก
6. การรักษาโรคไข้เลือดออก
7. แนวทางการป้องกันโรคไข้เลือดออก

ลักษณะของโรคไข้เลือดออก

ไข้เลือดออก (Dengue Fever) เป็นโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัสเดงกี (Dengue) ที่แพร่สู่ร่างกายคนจากการกัดของยุงลายตัวเมีย ผู้ป่วยจะมีไข้สูง มีอาการป่วยรุนแรงกว่าไข้หวัดธรรมดา ยุงลายที่เป็นพาหะนำโรคเป็นยุงที่ออกหากินเฉพาะในตอนกลางวัน ชอบอาศัยอยู่ในแถบอากาศร้อนชื้น จึงพบได้มากในประเทศเขตร้อนในทวีปเอเชีย แอฟริกา อเมริกากลางและใต้ ตอนเหนือของออสเตรเลีย และตามหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก จากการแพร่ระบาดในวงกว้างอย่างรวดเร็ว ไข้เลือดออกจึงเป็นหนึ่งในโรคที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความสนใจ และประกาศให้เป็นโรคที่ควรเฝ้าระวัง (pobpad.com : ออนไลน์)

สาเหตุของโรคไข้เลือดออก

โรคไข้เลือดออกเป็นโรคที่เกิดจากตัวไวรัสเดงกี มักระบาดในหน้าฝน โดยมียุงลายเพศเมียเป็นพาหะนำโรค เนื่องจากยุงลายเพศเมียจะดูดเลือดคนเป็นอาหาร ถึงแม้ยุงลายจะกินเลือดตอนกลางวันและมีอายุเพียง 7 วัน แต่กลับมีโอกาสที่จะแพร่เชื้อไวรัสเดงกีได้ทุกเวลา เมื่อยุงไปกัดคนที่มีเชื้อไวรัส เชื้อนั้นจะเข้าสู่กระเพาะของยุง และเข้าไปอยู่ในเซลล์บริเวณผนังกระเพาะ และจะยิ่งเพิ่มจำนวนไวรัสมากขึ้นจนออกมาจากเซลล์ผนังกระเพาะ จากนั้นจะเดินทางเข้าสู่ต่อมน้ำลายของยุงที่พร้อมจะเข้าสู่คนที่ถูกกัดต่อไป สำหรับระยะฟักตัวในยุงนั้นจะใช้เวลาประมาณ 8-12 วัน และเมื่อยุงตัวนั้นไปกัดคนอื่นก็จะปล่อยเชื้อไวรัสไปยังผู้ที่ถูกกัดต่อไป เมื่อเชื้อเข้าสู่ร่างกายจนผ่านระยะเวลาฟักตัวนาน 5-8 วัน (สั้นที่สุด 3 วัน - นานที่สุด 15 วัน) และหลังจากนั้นจะมีอาการเหมือนไข้หวัด กล่าวคือ มีไข้ ตัวร้อน ไอ คลื่นไส้ เวียนหัว เป็นต้น จึงอาจจะทำให้เกิดการวินิจฉัยผิดพลาดได้ในกรณีที่โรคยังไม่ถึงระยะลุกลาม ดังนั้นเมื่อพบคนไข้ที่มีอาการคล้ายกับไข้หวัด แพทย์จึงมักสั่งให้

ตรวจเลือดเพื่อค้นหาว่าผู้ป่วยไม่สบายจากการติดเชื้ออะไร ซึ่งส่วนใหญ่มักจะตรวจหาเชื้อไข้เลือดออกและ ไข้หวัดใหญ่

ยุคสมัยที่มีเชื้อไวรัสเด็งกีนี้จะพบเป็นจำนวนมากในแถบประเทศเขตร้อนและเขตอบอุ่น จากข้อมูลของ สำนักโรคติดต่อ นำโดยแมลง กระทรวงสาธารณสุขของประเทศไทยพบว่าในปี พ.ศ. 2557 พบผู้ป่วยเป็นโรค ไข้เลือดออกรวม 40,000 ราย ปัจจุบันสถานการณ์โรคไข้เลือดออกในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2561 มีจำนวน ผู้ป่วยสะสม ณ วันที่ 3 เม.ย. 2561 จำนวนมากถึง 5,868 ราย เสียชีวิตแล้ว 9 ราย โดยมีอัตราป่วยต่อ ประชากร 1 แสนคนถึง 8.91 ราย ไข้เลือดออกจึงนับว่าเป็นโรคที่ใกล้ตัวไม่น้อยเลยทีเดียว

ส่วนใหญ่แล้วคนปกติที่มีร่างกายแข็งแรงจะมีภูมิคุ้มกันโรค แต่เด็กหรือคนที่มีสภาพร่างกายไม่แข็งแรง เชื้อ ไข้เลือดออกจะเข้าทำลายระบบการไหลเวียนของเลือด ผังเซลล์เม็ดเลือดแดง และทำลายอวัยวะภายใน ร่างกายจนมีเลือดออก

อาการของโรคไข้เลือดออก

อาการของผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกมีความรุนแรงต่างกัน แต่อาการที่เด่นชัดคือ มีไข้คล้ายคนไข้ที่มี อาการไข้หวัดทั่วไปคือเป็นไข้ตัวร้อน ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน บางรายมีอาการความดันโลหิต ต่ำ อ่อนเพลีย ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ปวดเมื่อยตามตัว ปวดตามข้อ ปวดตามกระดูก ปวดตา ตาพร่า ท้องเสีย ผู้ป่วยที่พบอาการรุนแรงจะมีภาวะเลือดออก พบบ่อยที่สุดคือบริเวณผิวหนัง มีเลือดออกเป็นจุดเล็กๆ กระจาย อยู่เต็มตามแขน ขา ลำตัว และรักแร้ รวมทั้งเลือดออกที่อวัยวะภายในร่างกาย เช่น ทางเดินอาหาร บางคน อาเจียนและถ่ายอุจจาระเป็นเลือด ผู้ป่วยจะมีอาการตับโต และเมื่อกดจะรู้สึกเจ็บ มีเลือดออกที่ตับ ม้ามหรือมี อาการของไตวายร่วมด้วย และมีโอกาสเกิดภาวะช็อกร่วมด้วยซึ่งอันตรายมาก

เมื่อเปรียบเทียบกับไข้หวัด อาการของไข้เลือดออกที่เห็นชัดมีดังนี้

1. มีไข้สูงเฉียบพลัน แต่ส่วนมากไม่มีน้ำมูก ไม่มีไอ
2. อาจพบว่ามีจุดเลือดออกตามผิวหนัง
3. มีเลือดออก (กรณีอาการถึงขั้นรุนแรง) เลือดกำเดาไหล เลือดตามไรฟัน อาจถ่ายหรืออาเจียนเป็น เลือด

ผู้ที่ติดเชื้อส่วนใหญ่จะมีอาการหนักในช่วง 3-5 วันเมื่อได้รับเชื้อเข้าสู่ร่างกาย จากนั้นอาการก็อาจจะทุเลาลงไป ระยะเวลาหนึ่งและมีอาการรุนแรงขึ้นมาอีกจนอาจถึงขั้นช็อกและเสียชีวิตได้ ซึ่งหากได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที ก็จะหายจากโรคได้ภายในไม่กี่วันเท่านั้น

สำหรับอาการของโรคไข้เลือดออกสามารถสังเกตได้ดังนี้

1. **ผู้ป่วยจะมีอาการไข้สูงลอยประมาณ 2-7 วัน** และยังมีไข้สูงที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเฉียบพลัน โดย ส่วนใหญ่ไข้จะสูงเกิน 38.5 องศาเซลเซียส หรืออาจสูงถึง 40-41 องศาเซลเซียส ซึ่งในบางรายอาจมี อาการชักเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในเด็กที่เคยมีประวัติการชักมาก่อน
2. **ผู้ป่วยจะมีอาการเลือดออก** ซึ่งพบบ่อยที่สุดในบริเวณผิวหนัง โดยจะตรวจพบว่ามีเส้นเลือดเปราะและ แตกง่ายร่วมกับมีจุดเลือดออกเป็นจุดเล็ก ๆ กระจายอยู่เต็มตามแขน ขา ลำตัว และรักแร้ ทั้งนี้อาจมี

เลือดดำหรือเลือดออกตามไรฟัน สำหรับผู้ป่วยที่อยู่ในรายที่มีอาการขั้นรุนแรงอาจมีอาการอาเจียน และถ่ายอุจจาระเป็นเลือด ซึ่งก็มักจะเป็นเลือดสีดำ สำหรับอาการเลือดออกในทางเดินอาหารส่วนใหญ่จะพบร่วมกับภาวะซ็อกในรายที่มีการช็อกอยู่นาน

3. **ผู้ป่วยจะมีอาการตับโตและเมื่อกดจะรู้สึกเจ็บ** โดยส่วนใหญ่จะพบว่าตับโตในช่วงวันที่ 3-4 นับตั้งแต่เริ่มป่วย
4. **ผู้ป่วยจะมีภาวะไหลเวียนโลหิตล้มเหลว** ซึ่งประมาณ 1 ใน 3 ของผู้ป่วยเป็นไข้เลือดออกจะมีอาการรุนแรง หรือที่เราเรียกว่าภาวะช็อกนั่นเอง เนื่องจากมีการรั่วของพลาสมาออกไปยังช่องปอดหรือช่องท้อง เกิด Hypovolemic Shock ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับไข้ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว

สำหรับช่วงเวลาผู้ป่วยเกิดอาการช็อกนั้นจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่มีไข้ด้วยเช่นกัน อาจเกิดได้ตั้งแต่วันที่ 3 หรือวันที่ 8 ของวันที่ป่วย ทั้งนี้ผู้ป่วยอาจจะมีอาการแยลง โดยเริ่มมีอาการกระสับกระส่าย มือเท้าเริ่มเย็น ชีพจรเบา และความดันโลหิตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่าอาการของผู้ป่วยที่เป็นไข้เลือดออกและไข้หวัดนั้นใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือ มีไข้ ตัวร้อน ไอ คลื่นไส้เวียนหัว จึงทำให้ผู้ป่วยและคนรอบข้างชะล่าใจ ไม่รีบรักษาเนื่องจากคิดว่าเป็นแค่ไข้หวัดธรรมดา แต่จะมารู้ตัวอีกครั้งก็เมื่อมีอาการเลือดออกมากผิดปกติและมีไข้ อาเจียน ปวดท้อง ปัสสาวะน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด มือ เท้าเย็น ตาลาย เหงื่อออกมากในช่วงที่ไข้ลด อาการเหล่านี้คืออาการชนิดรุนแรงจึงต้องรีบนำผู้ป่วยไปพบแพทย์โดยด่วน เพราะคนไข้อาจเกิดอาการช็อกหมดสติได้ (honestdocs.com : ออนไลน์)

กลุ่มเสี่ยงของโรคไข้เลือดออก

โรคไข้เลือดออกสามารถพบได้ทุกเพศทุกวัย แต่พบบ่อยในเด็กวัยเรียนและวัยทำงานตอนต้น ซึ่งผู้ป่วยที่มีภาวะเสี่ยงต่อการดำเนินโรคที่รุนแรงหรือภาวะแทรกซ้อน ได้แก่

- เด็กทารกและผู้สูงอายุ
- หญิงตั้งครรภ์
- ผู้ที่มีแผลในกระเพาะอาหาร
- ผู้หญิงที่อยู่ระหว่างมีประจำเดือนหรือมีเลือดออกผิดปกติทางช่องคลอด
- ผู้ที่มีโรคเม็ดเลือดแดงแตกง่าย หรือโรคที่เกิดจากฮีโมโกลบินผิดปกติ
- ผู้ป่วยโรคหัวใจพิการแต่กำเนิด
- ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หอบหืด โรคหัวใจขาดเลือด ไตวาย ตับแข็ง
- ผู้ที่รับประทานยากลุ่มคอร์ติโคสเตียรอยด์ (corticosteroid) หรือยาในกลุ่มยาแก้อักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Non-Steroidal Anti-Inflammatory หรือ NSAIDs) ปัจจัยเสี่ยงของโรคไข้เลือดออก
- โรคไข้เลือดออกสามารถพบได้ทุกเพศทุกวัย แต่พบบ่อยในเด็กวัยเรียนและวัยทำงานตอนต้น ซึ่งผู้ป่วยที่มีภาวะเสี่ยงต่อการดำเนินโรคที่รุนแรงหรือภาวะแทรกซ้อน ได้แก่
- เด็กทารกและผู้สูงอายุ
- หญิงตั้งครรภ์

- ผู้ที่มีแผลในกระเพาะอาหาร
- ผู้หญิงที่อยู่ระหว่างมีประจำเดือนหรือมีเลือดออกผิดปกติทางช่องคลอด
- ผู้ที่มีโรคเม็ดเลือดแดงแตกง่าย หรือโรคที่เกิดจากฮีโมโกลบินผิดปกติ
- ผู้ป่วยโรคหัวใจพิการแต่กำเนิด
- ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หอบหืด โรคหัวใจขาดเลือด ไตวาย ตับแข็ง
- ผู้ที่รับประทานยากลุ่มคอร์ติโคสเตียรอยด์ (corticosteroid) หรือยาในกลุ่มยาแก้อักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Non-Steroidal Anti-Inflammatory หรือ NSAIDs) (bumrungrad.com : ออนไลน์)

การติดต่อของโรคไข้เลือดออก

โรคนี้ติดต่อจากคนสู่คน โดยมียุงลาย (*Aedes aegypti*) เป็นพาหะที่สำคัญ ยุงตัวเมียจะกัดและดูดเลือดของผู้ป่วยซึ่งมีเชื้อไวรัสเดงกี เชื้อจะเข้าไปฟักตัวเพิ่มจำนวนในยุงและสามารถถ่ายทอดเชื้อให้คนที่ถูกมันกัดได้

ยุงลายเป็นยุงที่อาศัยอยู่ภายในบ้านและบริเวณบ้าน มักจะกัดเวลากลางวัน แหล่งเพาะพันธุ์ คือ น้ำใสที่ขังอยู่ตามภาชนะเก็บน้ำต่างๆ เช่น โอ่งน้ำ แจกันดอกไม้ ถ้วยรองขาตู้ จาน ชาม กระจ่าง ทรายรถ เป็นต้น

โดยทั่วไปโรคนี้จะพบมากในฤดูฝนเนื่องจากยุงลายมีการแพร่พันธุ์มากในฤดูฝน แต่ในเมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพฯ อาจพบโรคนี้ได้ตลอดปี (thonburihospital.com : ออนไลน์)

การรักษาโรคไข้เลือดออก

การรักษาไข้เลือดออก ในขณะนี้ยังไม่มียาชนิดใดที่สามารถต่อต้านไวรัสที่มีฤทธิ์เฉพาะสำหรับเชื้อไข้เลือดออกได้ เนื่องจากยังไม่มียารักษาโดยตรง แพทย์จะรักษาตามอาการแบบประคับประคองไปก่อนเท่านั้น เช่น หากมีไข้ก็จะให้ผู้ป่วยกินยาลดไข้ คือ พาราเซตามอล หากผู้ป่วยอาเจียนบ่อยๆ แพทย์จะให้ยาแก้อาเจียน ให้จิบน้ำเกลือชนิดดื่ม อาจให้น้ำเกลือทางหลอดเลือดร่วมด้วย คนไข้จะต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลโดยเฉพาะถ้ามีอาการรุนแรง เช่น มีไข้สูงมาก อาเจียนตลอดเวลา เกี๊ยตเลือดต่ำ มีเลือดออกมาก เสี่ยงต่อภาวะช็อกโดยแพทย์เฉพาะทางจะดูแลผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดตลอดระยะเวลาที่ผู้ป่วยยังคงอยู่ในช่วงวิกฤต

ประมาณ 24-48 ชั่วโมงที่มีการรั่วไหลของพลาสมา นอกจากนี้ผู้ป่วยจะต้องแจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบ เพื่อป้องกันการระบาด คนไข้ไม่ควรรักษาด้วยตนเอง เพราะปัจจุบันเชื้อไข้เลือดออกมีการกลายพันธุ์ ทำให้เชื้อรุนแรงมากขึ้น

สิ่งนี้ทุกคนควรจำให้ขึ้นใจคือห้ามใช้ยาแอสไพรินกับผู้ป่วยไข้เลือดออกเด็ดขาด ไม่ว่าจะป่วยด้วยอาการเล็กน้อยแค่ไหนก็ใช้ยาชนิดนี้ในผู้ป่วยไข้เลือดออกไม่ได้ ให้ใช้ยาพาราเซตามอลในการลดไข้แทน รวมถึงยากลุ่ม NSAIDS เพราะในยาในกลุ่มนี้มีคุณสมบัติจับตัวกันเป็นก้อนเลือด ซึ่งยานี้อาจไปกระตุ้นอาการเลือดออกให้มากกว่าเดิมได้นั่นเอง

แนวทางการป้องกันโรคไข้เลือดออก

1. ป้องกันไม่ให้ยุงกัด ไม่ว่าจะทั้งกลางวันและกลางคืน ทายากันยุง ตีตมุ้งลวด หรืออย่างน้อยควรกางมุ้งเวลานอน โดยเฉพาะเด็กและคนชราควรอยู่ในห้องที่มีการป้องกันยุงมิดชิด เพราะคนกลุ่มนี้มีภูมิคุ้มกันต่ำ ยุงลายจะใช้โปรตีนบางตัวในเลือดในการวางไข่ เมื่อยุงลายไม่ได้กินเลือดก็จะไม่สามารถวางไข่ได้ นอกจากนี้การไม่สวมเสื้อที่มีสีทึบ และไม่อยู่ในที่มืดก็เป็นการป้องกันไม่ให้ยุงลายกัดได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

2. กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและลูกน้ำยุงลายรอบบริเวณบ้าน ยุงลายเป็นยุงบ้านที่มีวางไข่ตามแหล่งน้ำขังต่างๆ โดยเฉพาะน้ำนิ่ง ดังนั้นจึงต้องมีการกำจัดลูกน้ำยุงลายอย่างต่อเนื่องทุก ๆ สัปดาห์โดยการเปลี่ยนน้ำในโถงหรือถังน้ำบ่อยๆ ถ้ายกถ้วนน้ำรองขาโต๊ะหรือน้ำในแจกัน คว่ำภาชนะที่มีน้ำขัง เช่นชามเก่า ครอบป้องกันยุงลายวางไข่ นอกจากนี้ยังอาจจะเลี้ยงปลาเพื่อช่วยกำจัดลูกน้ำ หรือใส่ทรายอะเบทหรือเกลือแกงลงไปเป็นการทำลายไข่ยุง

3. แจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเขตพื้นที่ เพื่อฉีดยากันยุง และใส่ทรายอะเบทในแหล่งน้ำ รวมถึงแจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อมีคนใกล้ตัวป่วยเป็นโรคไข้เลือดออก

4. ฝึกระวังตัวเองและผู้อื่นเมื่อมีอาการพยายามอย่าให้ผู้ป่วยที่กลับมาพักที่บ้านโดนยุงกัดในระยะเวลา 5 วันแรก เพราะระยะนี้ผู้ป่วยจะยังมีเชื้อไวรัสไข้เลือดออกหลงเหลืออยู่ ซึ่งหากโดนยุงกัดอาจทำให้แพร่กระจายสู่คนในบ้านได้

5. ออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพแข็งแรงจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันโรคได้ (honestdocs.com : ออนไลน์)

เอกสารอ้างอิง

_____ (2561). **คู่มือไข้เลือดออก (Dengue) ฉบับสมบูรณ์**. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.honestdocs.com>

_____ (2558). **โรคไข้เลือดออก**. สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2561 จาก <http://thonburihospital.com>

_____ (2561). **ไข้เลือดออก**. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.pobpad.com>

_____ (2560). **โรคไข้เลือดออก**. สืบค้นเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.bumrungrad.com>